

УДК 94(438+4-11+4-191.2)“1507/1515”

О. М. Звягіна

ОСОБЛИВОСТІ ПОЛЬСЬКО–УГОРСЬКИХ ВІДНОСИН НА ФОНІ ПОСИЛЕННЯ ПОЛІТИЧНОГО ВПЛИВУ ГАБСБУРГІВ У ЦЕНТРАЛЬНО–СХІДНІЙ ЄВРОПІ В 1507–1515 рр.

Метою статті є розгляд польсько-угорських відносин та їх специфіки у період 1507-1515 рр. на фоні зросту політичного впливу австрійської імператорської династії Габсбургів у Центрально-Східній Європі та їх претензій на владу у Чехії та Угорщині. Проаналізовано особливості відносин в середині династії Ягеллонів. Продемонстрована багатозаровість і неоднозначність дипломатії та багатоманітність зв'язків між династіями Ягеллонів та Габсбургів на початку XVI ст. На їх основі окреслені особливості міжнародних відносин у Центрально-Східній Європі та механізми пошуку рівноваги в регіоні у зазначений період.

Ключові слова: Королівство Польське, Ягеллони, Габсбурги, зовнішня політика, дипломатія, Перший Віденський конгрес.

Для Європи період кінця XV– початку XVI ст. став часом геополітичних змін і системних трансформацій, пов'язаних з розпадом феодальних відносин, зародженням капіталізму й абсолютизму, початком формування національних держав, які продовжували зберігати риси, характерні для Середньовіччя. Під впливом цих загальноєвропейських процесів у період раннього нового часу відбувалося визначення основних напрямів розвитку міжнародних відносин у Європі та її регіонах, а також було закладено підвалини для розгортання конфліктів у майбутньому.

Метою статті є спроба продемонструвати особливості польсько-угорських відносин у 1507-1515 рр. на фоні посилення політичного впливу імператорської династії Габсбургів у Центрально-Східній Європі на основі наявних джерел і літератури.

У науковому обігу є значна кількість джерел, що дає нам можливість проаналізувати й окреслити зміст польсько-угорських відносин на початку XVI ст. Важливим є збірник листів, посольських інструкцій, дипломатичних звітів і донесень часів правління польського короля Сигізмунда I Ягеллона, який історики умовно називають “Теки Гурського” на честь укладача – працівника королівської канцелярії Станіслава Гурського (1497-1572 рр.). Зібрані ним документи після поділів Речі Посполитої та втрати державою своєї незалежності були розпорошені по різних бібліотеках і приватних архівах як Польщі, так і Німеччини. У 1852-1912 рр. завдяки зусиллям групи істориків і фонду Дзялинських частину документів вдалося віднайти, систематизувати й опублікувати в тринадцяти томах під загальною назвою “Акти Томіціана” (Acta Tomiciana). Видання джерел продовжилося після завершення Другої світової війни. Останній вісімнадцятий том вийшов друком у 1999 р. Щоправда, на сьогодні дуже багато документів так і залишаються неопрацьованими й неопублікованими. Частина з них міститься в так званих “Теках Нарушевича”, електронну копію яких можна знайти в Національній бібліотеці Польщі.

Одним з найважливіших неопублікованих джерел для вивчення польської зовнішньої політики раннього нового часу є Коронна метрика (Metryka Koronna) – книга реєстрів, записів і декретів польської королівської канцелярії, датованих 1447-1795 рр. Наразі вона знаходиться в Головному архіві давніх актів у Варшаві.

Важливим для висвітлення цієї теми є залучення документів, представлених іншими європейськими країнами. До цієї групи джерел можна віднести переписку між членами династії Габсбургів, яка зберігається у Віденському державному архіві.

Дослідження питання міждержавних відносин і династичної політики Ягеллонів у Центрально-Східній Європі в історіографії є справою відносно новою. На початку 90-х років XX ст. після падіння комуністичного режиму в Польщі й посилення євроінтеграційних прагнень держави зріс попит на визначення місця країни в Європі та з'явилися спроби представлення її історії в загальноєвропейському контексті. На сьогодні розробкою цих питань через визначення ролі польської політики у Центрально-Східній Європі займаються такі історики, як Кш. Бачковський, М. Богука, П. Вандич, М. Дучмал, Р.Дж.Е. Еванс та ін. Особливо слід відзначити праці англійського дослідника Н. Девіса, метою яких є популяризація історії Польщі як складової частини західної цивілізації. Водночас починаючи з кінця XIX ст. тема польсько-угорських відносин, хоч і досить епізодично, висвітлювалася у працях М. Бобжинського, З. Войцеховського, Л. Коланковського, Х. Ліске, В. Поцехи, Л. Фінкеля та ін.

Тема зовнішньої політики Польщі в XVI ст. стосовно Центрально-Східної та Західної Європи в українській історіографії ще не розроблена. Лише окремі моменти, пов'язані з пануванням династії Ягеллонів, можна знайти у працях авторитетного історика Л. Зашкільняка. Фрагментарність дослідження цього питання обумовлює його актуальність і новизну.

Починаючи з XV ст. країни Центрально-Східної Європи стали предметом суперечок між австрійською імператорською династією Габсбургів та польсько-литовською династією Ягеллонів. У Чехії та Угорщині, де існувала традиція виборності королівської влади, в результаті політичних перипетій корона переходила від однієї монархії до іншої.

На початку XVI ст. у результаті вдалої династичної політики польського короля Казимира IV Ягеллоном вдалося зосередити в своїх руках владу в усіх країнах Центрально-Східної Європи. Так, трон Чехії та

Угорщини належав старшому сину Казимира IV Владиславу II (1471, 1490 – 1506 рр.), польська корона й титул Великого князя Литовського почергово переходили до його рідних братів: Яна Ольбрахта (1492 – 1501 рр.), Олександра (1501 – 1506 рр.) і Сигізмунда I Старого (1507 – 1548 рр.).

Та попри родинні зв'язки на міжнародній арені Ягеллонам не вдалося в цей час виробити єдиної династичної політики. Кожен з королів будував зовнішню політику, керуючись власними амбіціями й нагальними потребами своїх держав. Це не тільки послаблювало позиції Ягеллонів, але й ставало причиною конфліктів і міжусобиць між братами. Наприклад, питання васальної підпорядкованості князівства Молдавського в цей період постійно ставало причиною збройного протистояння між Польщею та Угорщиною.

Зміни у сфері династичної та зовнішньої політики Ягеллонів відбулися в 1507 р., коли корону успадкував молодший із синів Казимира IV Сигізмунд I.

Під час виборчої кампанії в Польщі кандидатуру Сигізмунда активно підтримував як король Владислав II, так і угорська шляхта. Це пояснювалося дружніми відносинами між братами. Так, ще в 1498 р. Владислав II запросив до Угорщини Сигізмунда, який на той момент, на відміну від своїх старших братів, жодного разу не носив корони і не мав значних земельних володінь, а в 1500 р. надав йому Глогівське і Опавське князівства. Під час свого перебування при дворі брата майбутній польський король установив міцні контакти з політичними діячами й представниками магнатських родин Угорщини, у тому числі з впливовою та багатородиною Заполя, якій належало воєводство Трансильванія.

Обираючи Сигізмунда I на польський трон, угорська шляхта сподівалася на майбутню співпрацю, зокрема на послаблення політичного впливу Габсбургів у регіоні та підтримку в боротьбі з Османською імперією [1, № 28].

Причина антинімецьких настроїв полягала в тому, що в попередній період король Чехії та Угорщини неодноразово звертався до Габсбургів задля посилення власних позицій і авторитету в країні. В результаті було укладено низку не вигідних договорів 1491, 1505 та 1506 рр., які мали забезпечити в майбутньому права імператорської династії на корони обох держав шляхом шлюбних домовленостей. Угоди викликали значний супротив угорської шляхти, і вона прагнула нівелювати їх зміст завдяки утворенню союзу з Польщею.

Так, 28 травня 1507 р. між Польщею та Угорщиною був підписаний договір про співпрацю й оборону проти спільних ворогів. За своїм змістом цей документ був спрямований не тільки на стримування османської експансії, але й проти Габсбургів. Необхідно також зазначити, що заради зміцнення відносин усередині династії Сигізмунд I погодився на відмову Польщі від претензій на Молдавське князівство на користь протекторату Угорщини [2, с. 497].

Від самого початку свого правління Сигізмунд I обрав курс на ослаблення впливу Габсбургів у регіоні. З одного боку він почав шукати можливості для укладення союзу із Францією, а з другого прагнув посилити слабкі позиції свого брата Владислава II шляхом примирення його з угорською шляхтою. У 1510 р. польський король розпочав переговори з магнатською родиною Заполя щодо можливості укладення шлюбу між ним та Барбарою, дочкою трансильванського воєводи Стефана.

Імператор Максиміліан I Габсбург, дізнавшись про шлюбні плани польського короля і добре усвідомлюючи можливі наслідки такого союзу, в 1511 р. надіслав до Кракова посольство на чолі з Єжи Стерцем. Місія мала на меті відмовити Сигізмунда I від ідеї одруження на Барбарі Заполя в обмін на пропозицію руки однієї з дочок Людовіка Гонзаги [3, № 16]. Відповідь польського короля була негативною. Він посилався на вже укладенні домовленості з угорськими станами [3, № 16].

Відмова Сигізмунда I змусила Максиміліана I діяти по-іншому. Імператор вирішив запобігти шлюбу польського короля і представниці угорської шляхти шляхом тиску на Владислава II як через прихильних до Габсбургів угорських урядовців, так і через курфюрстів Бранденбурзького та Саксонського. Імператор погрожував не лише погіршенням відносин із Габсбургами, але й можливою війною, розірванням усіх попередніх домовленостей, організацією придворного перевороту та переходом трону до Заполя.

Розрахунок Габсбурга виявився правильним. Йому вдалося викликати у Владислава II страх втрати корони. Той різко змінив свою позицію щодо шлюбу брата й дочки Стефана Заполя і запропонував Сигізмунду I відмовитися від подружніх планів [3, № 45]. Польський король відкинув пропозицію брата, не розуміючи причини різкої зміни його настрою [3, № 45].

2 грудня 1511 р. у Буді за посередництва польського посла, королівського секретаря Петра Томицького був укладений шлюбний контракт між Сигізмундом I та родиною Заполя [4, № 228]. Його головна мета – домогтися утворення союзу між Краковом і рідним братом нареченої Яношем [5, с. 50-51]. Цей пункт містився в другій таємній частині шлюбної угоди. Згідно з ним Сигізмунд I брав "під свою опіку Яноша та Єжи Заполя і всю їхню родину разом з усім добром, маєтностями, спадковими правами та зобов'язувався захищати їх від ворогів" [5; 6, № 2]. Заполя своєю чергою гарантували допомогу Ягеллонам у боротьбі з їх ворогами [5; 6, № 2]. Отже, документом 1511 р. автоматично закріплювалося зобов'язання магнатської родини не тільки стосовно Сигізмунда I, але і його брата Владислава II.

7 лютого 1512 р. відбулось офіційне укладення шлюбу в Кракові, а вже 8 лютого пройшла урочиста коронація Барбари Заполя на польський трон [3, № 1]. 19 лютого цього ж року було ратифіковано таємну частину шлюбного контракту [6, № 2].

Незважаючи на явні переваги та можливості, які відкривалися перед Ягеллонами завдяки встановленню міцних родинних зв'язків з найвпливовішою магнатською родиною Угорщини, Владислав II не тільки не зміг скористатися з цього, але й продовжував наполягати на неприйнятті факту одруження брата.

За таких умов Сигізмунд I вирішив надіслати нове посольство до Буди з метою детального роз'яснення причин укладення союзу із Заполля, висвітлення перспектив співпраці та подальшої координації сумісних дій у сфері зовнішньої політики.

Враховуючи делікатність ситуації, у 1512 р. до Буди був направлений Петро Томицький, який мав при собі чітку інструкцію від Сигізмунда I, датовану 20 березня того ж року. Вона включала в себе дві частини. Виголошення першої передбачалося перед усім угорським двором Владислава II. Вона носила офіційний характер і визначала мету посольства Петра Томицького – вирішення торговельних проблем між Польщею та Угорщиною, а також залагодження питань безпеки і фінансових умов перетину купцями територій Русі та Трансильванії [3, № 45].

Друга ж частина інструкції польського посла призначалася особисто Владиславу II та його найближчим радникам, оскільки була таємною. Саме в ній містилося докладне тлумачення підстав і мотивів шлюбу Сигізмунда I та Барбари Заполля. Польський король наголошував на потребі об'єднання зусиль і необхідності примирення із Заполля. Він просив Владислава II про протекцію для братів Барбари, настійливо застерігав від Габсбургів та їх прибічників, наголошував на непоправній шкоді договорів з австрійською династією [3, № 45]. Сигізмунд I також ініціював проведення спільного з'їзду Ягеллонів і Заполля для вироблення єдиної політичної стратегії [3, № 45; 7]. Цей з'їзд польський король пропонував Владиславу II провести якнайшвидше у форматі особистої зустрічі в моравському місті Брно [3, № 45].

Посольство Петра Томицького було прийняте прохолодно. Владислав II відкинув усі пропозиції брата і наголосив на необхідності пошуку шляхів порозуміння із Габсбургами, оскільки саме в них відтепер він вбачав опору своєї влади, а не в магнатській родині, яку взагалі вважав найбільшою загрозою королівству [3, № 46].

Стосовно пропозиції провести з'їзд угорський король відповів, що наразі немає ні часу, ні можливості зустрітися із Сигізмундом I. Свою відмову він аргументував наближенням дати проведення сейму і запропонував брату поки що всі питання вирішувати через послів [3, № 46].

Паралельно з цими подіями з початку 1513 р. Буду від імені імператора чотири рази відвідав з посольством один з найкращих дипломатів Габсбургів Йоганн Куспініан. Основним завданням його місії було укладення шлюбів між дітьми Владислава II та онуками Максиміліана I згідно з попередніми домовленостями.

У 1513 р. відносини між Максиміліаном I та Сигізмундом I ще більше погіршилися. Імператор розпочав широкомасштабну дипломатичну акцію проти Королівства, надсилаючи своїх послів до Данії, Великого князівства Московського, Пруссії, німецьких курфюрстів і Молдавського князівства з метою створення антипольської ліги [1, № 234]. Ситуація ускладнювалася тим, що з 1512 р. Королівство Польське було втягнуте в чергову литовсько-московську війну.

У липні 1514 р. через зраду литовського князя руського походження Михайла Глинського московськими військами був зайнятий Смоленськ. У день, коли до Кракова надійшла звістка про захоплення міста Васи́лем III, Сигізмунд I надіслав листа Владиславу II, в якому просив брата схилити імператора на свій бік, оскільки саме Максиміліан I, на його глибоке переконання, був "причиною всіх нещастя Польщі, які на неї звалилися. Він підбурих і тевтонців, і московітів, через свою незбагненну ненависть до поляків" [1, № 216].

Водночас продовжувався польсько-тевтонський конфлікт щодо васальної належності Ордену та Пруссії Королівству Польському. Габсбурги неофіційно, але активно підтримували сепаратистські настрої Тевтонського ордену та всіляко заохочували великого магістра не виконувати умов Торунського миру 1466 р. щодо складення васальної присяги польському королю.

У такій ситуації здавалося, що досягти миру із Габсбургами Польща зможе лише шляхом грандіозних поступок і повного підпорядкування своєї політики імператорській волі.

Зміни сталися в другій половині 1514 р. У вересні 1514 р. польсько-литовські війська здобули блискучу перемогу над силами Великого князівства Московського під Оршею. І хоча це не змогло повернути Смоленська, але військові успіхи значно зміцнили авторитет Польщі на міжнародній арені. Крім того, ця подія була максимально використана польською дипломатією не тільки для широкої пропаганди власних військових сил та утвердження образу Польщі як захисника Європи від невірних і схизматиків, а й для викриття таємного союзу Москви й Габсбургів та їх планів щодо створення антипольської ліги.

У той же час спроба Максиміліана I створити широку антипольську коаліцію зазнала краху. На запланованому з'їзді в Копенгагені (Данія) восени 1514 р., на якому передбачалося укладення союзу проти Сигізмунда I, великий магістр Лівонського ордену відмовився виступати проти Королівства Польського та Великого князівства Литовського, посилюючись на економічні та військові проблеми. Посли німецьких князів Бранденбурзького та Саксонського прибули на з'їзд взагалі лише заради присутності, не маючи згідно з отриманими інструкціями жодного права підписувати будь-які договори [8, с. 145-146]. У цій ситуації король Данії Кристіан II так само зволів ухилитися від входження до союзу [8, с. 146-147].

Таким чином, події другої половини 1514 р. дозволили польському королю в подальшому вести переговори із Габсбургами на рівних, залишаючи за собою право проведення незалежної зовнішньої політики. Окремо слід зазначити, що на рішення про початок переговорів між Габсбургами та Ягеллонами вплинули також події в Угорщині.

Так, у 1514 р. папа Леон X оголосив новий хрестовий похід проти Османської імперії. Провідником хрестоносців мало стати Угорське Королівство. На заклик Владислава II у травні 1514 р. зібралось близько вісімдесяти тисяч осіб, переважно селян, які замість того, аби боротися з турками, 23 травня підняли антифеодальне повстання, відоме в історіографії як "селянська війна". Очолив його дрібний шляхтич Дожи. І хоча вже в середині липня 1514 р. повстання було придушено, все ж таки воно спричинило колосальні

демографічні, економічні й військові втрати, продемонструвавши тим самим повну нездатність країни організувати не те що хрестовий похід, а навіть власну оборону проти османського наступу. Важливим моментом було й те, що приборкати повстанців вдалося лише силами магнатської армії Заполя. Це значно укріпило в країні позиції та авторитет трансільванського воєводи.

Повстання Дожи й піднесення авторитету Заполя в Угорщині стали серйозною загрозою для реалізації претензій Габсбургів на корону.

Отже, на початку 1515 р. і Габсбурги, і Ягеллони однаковою мірою відчували потребу в нормалізації відносин. У зв'язку з цим було прийнято рішення провести поблизу австрійського замку Траутмансдорф, розташованого неподалік Відня, з'їзд трьох монархів: короля Польщі та Великого князя Литовського Сигізмунда I Ягеллона, короля Чехії та Угорщини Владислава II Ягеллона, імператора Священної римської імперії германської нації Максиміліана I Габсбурга. В історіографії він відомий під назвою Перший Віденський конгрес 1515 р.

Кожен з учасників зустрічі переслідував свої цілі й інтереси. Владислав II хотів зміцнити власні позиції в Угорщині шляхом поріднення з імператорською династією та сподівався отримати допомогу з боку Максиміліана I в боротьбі проти Османської імперії.

Імператор прагнув шляхом укладення шлюбних домовленостей міцно поєднати свою династію з угорською гілкою Ягеллонів, забезпечивши таким чином австрійському дому право наслідування трону Угорщини та Чехії.

Сигізмунд I хотів за рахунок маніпулювання шлюбними угодами нормалізувати відносини з імператором, нейтралізувати його спроби укласти союз із Великим князівством Московським і по можливості заручитися допомогою в підкоренні Пруссії.

Офіційним результатом з'їзду стало підписання 20-22 липня 1515 р. договору між монархами. Він включав у себе п'ять пунктів, останній з яких був таємним [9, с. 171-172].

Відповідно до перших трьох пунктів постанов Першого Віденського конгресу було визначено шлюбні домовленості та права наслідування. Фактично це була дошлюбна угода дітей Владислава II Людовика й Анни Ягеллонів та онуків імператора Марії, Карла, Фердинанда Габсбургів, яка підтверджувала й закріплювала попередні угорсько-австрійські домовленості 1491, 1505 та 1506 рр. [9, с. 175-177; 10; 11, с. 391-398; 12].

У цьому пункті визначалися також умови опіки над малолітнім Людовиком на випадок передчасної смерті його батька Владислава II, стан здоров'я якого останнім часом стрімко погіршувався. Функції опікунів покладалися як на Сигізмунда I, так і на Максиміліана I.

Четвертим пунктом Віденської угоди 1515 р. передбачалося встановлення "дружніх відносин і союзу" між Максиміліаном I та Сигізмундом I [10, с. 8]. У листі імператорського посла Йоганна Куспініана зазначалося, що було проголошено "...щирі і непорушні згоди, приязнь, єдність і взаєморозуміння, перемир'я вічне й нерозривне", які слугували запорукою "взаємної допомоги й оборони проти будь-яких супротивників, а особливо проти невірних і на згубу майбутнім ворогам" [10, с. 8]. Метою укладення цього пункту була сумісна організація оборони проти турецької експансії в Європі.

В умовах Італійських війн для Габсбургів і конфліктів Ягеллонів з Москвою цей пункт убезпечував кордони держав-учасниць, гарантував взаємну підтримку й ненапад. Тут же було чітко визначено довгоочікувану польським королем позицію імператора щодо пруського питання. Так, Максиміліан I визнавав умови Торунського миру 1466 р., зобов'язувався не підтримувати Тевтонський орден у його антипольській діяльності й не заважати новому магістру Ордену Альбрехту Гогенцоллеру (1511-1568 рр.) скласти присягу на вірність Польщі та скасувати видані рейхстагом декрети про блокаду польських міст Гданська та Ельблонга на Балтиці [1, №. 548, 552; 9, с. 173-175; 13; 14, с. 161]. Польсько-тевтонський конфлікт було вирішено залагодити, залучивши для цього двох арбітрів – угорського короля Владислава II та імператора Максиміліана I. Це мало гарантувати позитивне рішення для Королівства Польського [1, №. 552; 9, с. 173-175; 13].

П'ятий пункт угоди 1515 р. носив таємний характер. Згідно з ним Максиміліан I оголошував сина Владислава II Людовика "головним вікарієм Священної римської імперії" та визначав за ним право наслідування імператорського престолу на випадок згасання габсбурзької династії по чоловічій лінії [14, с. 160; 5, с. 96]. Нерозголошення цього пункту пояснювалося небажанням імператора спровокувати невдоволення німецьких князів.

Саме ця постанова віденських домовленостей викликає часті суперечки серед істориків, адже згідно з німецькими законами Максиміліан I не мав права призначати наступників, оскільки імператорська корона була виборною. З огляду на це дослідники часто дорікають Ягеллонам незнанням законів імперії та слабкістю їх дипломатії [15, с. 190-193; 16, с. 50-67]. Прийняття Людовика Ягеллона в "імператорську родину" розцінюється більшістю з них як повна фікція з боку Габсбургів [15, с. 190-193; 16, с. 50-67].

Ми можемо констатувати, що п'ятий пункт насправді є дуже суперечливим за своїм змістом, але говорити про "повну фікцію" все ж таки не можна. По-перше, Владислав II, як і його син Людовик, будучи чеським королем, мав право голосу та право висунення власної кандидатури на імператорський трон у разі згасання габсбурзької династії та попередньої адаптації до неї Людовика і міг би мати реально більше шансів на виборач, створюючи ілюзію певного континуїтету влади.

По-друге, цей пункт, найімовірніше, був своєрідним жестом з боку Габсбургів у відповідь на третій пункт угоди, згідно з яким при згасанні династії Ягеллонів Угорщина та Чехія фактично відходили імператорському дому. Але обидві тези сприймалися на час проведення конгресу як вираження взаємної ввічливості. Цілком зрозуміло, що в 1515 р. ніхто не міг передбачити майбутнє, а отже, шанси династій були рівними. З позиції

сьогодення є очевидною фатальністю результатів договору 1515 р. для панування Ягеллонів в Угорщині та Чехії, зважаючи на смерть Владислава II у 1516 р. і його сина Людовіка II у 1526 р. Для учасників же Першого Віденського конгресу ці пункти мали стандартне формулювання та виглядали досить примарно, хоча саме їм судилося зіграти вирішальну роль у ранній новій історії Центрально-Східної Європи.

Слід також зазначити, що трактування домовленостей 1515 р. деякими істориками як повної поразки ягеллонської дипломатії, фактичне зречення корон Чехії та Угорщини, звинувачення Сигізмунда I у "безвольності", "невмінні досягнути зисків" і характеризування з'їзду як політичної поразки Польщі не є доречними [15, с. 190-193; 17, с. 56-58; 18, с. 229-230; 19 с. 158-159; 20, с. 80]. Такі оцінки не враховують реалій того часу. Якщо ж уважно проаналізувати поставленні ще до початку конгресу цілі й очікувані результати сторін, то можна переконливо стверджувати, що кожен учасник насправді отримав те, чого прагнув.

Стосовно позиції Сигізмунда I та польської дипломатії варто повністю погодитися з думкою історика К. Бачковського: польський король отримав максимальний результат від цього конгресу, а не "продався за миску сочевиць", як про це писав дослідник М. Бобжинський [8, с. 647; 18, с.4]. Необхідно також зауважити, що Сигізмунд I у 1515 р. ніяк не міг вплинути на шлюбні рішення, які хоч і були підтверджені на з'їзді, але визначені ще у ході попередніх домовленостей 1463, 1491, 1505 та 1506 рр. Фактично польському королю доводилося діяти в певних рамках. Він був обмежений умовами, які дісталися йому у спадок від діяльності попередників. Зважаючи на міжнародну ситуацію, Сигізмунд I розглядав конгрес як засіб повернення імператора на свій бік і унеможливлення створення широкої антипольської коаліції. І це йому, безперечно, вдалося. Подальші відносини між Польщею та імператором до самої смерті Максиміліана I у 1519 р. характеризувалися збалансованістю та миролюбністю, наскільки це взагалі було можливо.

Отже, можна зробити висновок, що після обрання Сигізмунда I на польський і литовський трон король у своїй зовнішній політиці спробував налагодити відносини всередині династії Ягеллонів і намагався, слідуючи династичним інтересам, намітити спільну політичну лінію з братом Владиславом II. Це мало на меті укріплення позицій Ягеллонів у підвладних їм державах Центрально-Східної Європи та зменшення зростаючого політичного впливу Габсбургів у регіоні.

Та все ж завдяки вдалим політичним інтригам імператорській династії вдалося зірвати плани Сигізмунда I та зруйнувати ідею проведення спільної зовнішньої політики в рамках династії Ягеллонів через тиск на Владислава II.

На початку XVI ст. Габсбурги своєю чергою проводили антипольську політику, яка була відповіддю на політику Сигізмунда I стосовно Угорщини та Пруссії. Її основною метою була повна блокада Польщі, визнання власної зверхності над Тевтонським орденом, утвердження позицій і династичних претензій у Чехії та Угорщині й перешкоджання політичній активності Сигізмунда I. Однак події другої половини 1514 р., військові й політичні успіхи польського короля змусили Максиміліана I шукати шляхів нормалізації відносин з Польщею. У цьому був зацікавлений і Сигізмунд I, оскільки добре розумів, що без примирення з Максиміліаном I Королівство приречене на ведення повномасштабної війни вздовж майже всіх своїх кордонів. У результаті в 1515 р. було проведено Перший Віденський конгрес, який нормалізував відносини між династіями Габсбургів і Ягеллонів, створивши ілюзію стабільності в регіоні та рівноваги сил. Така ситуація утримувалася до 1526 р., до часу згасання угорської гілки Ягеллонів.

Для Королівства Польського результати конгресу 1515 р. знайшли своє відображення насамперед у правовій та політичній площинах. Окрім стабілізації відносин із Габсбургами й нейтралізації утворення антипольського союзу, ідеї об'єднання з імператором проти турків сприяли зростанню авторитету Королівства Польського на міжнародній арені.

Джерела та література

1. Acta Tomiciana. Tomus Octavus Epistolarum. Legationum. Responsorum // A. T. Działyński — Kórnik: Biblioteka Kórnicka, 1876. — 453 s.
2. Baczkowski Krz. Polska i jej sąsiedzi za Jagiellonów. — Kraków: Avalon, 2012. — 666 s.
3. Acta Tomiciana. Tomus Secundus Epistolarum. Legationum. Responsorum // A. T. Działyński — Kórnik: Biblioteka Kórnicka, 1852. — 283 s.
4. Acta Tomiciana. Epistolarum. Legationum. Responsorum. Actionum et Rerum Gestarum. Quarum primus hic tomus est // A. T. Działyński — Kórnik: Biblioteka Kórnicka, 1852. — 237 s.
5. Decius J. L. Jodoci Ludovici Decii De Sigismundi regis temporibus liber, 1521. — Kraków: Wyd. Akademii Umiejętności, 1901. — Biblioteka Pisarzy Polskich, T.XXXIX. — 14 s.
6. Pociecha W. Królowa Bona (1494-1557). Czasy i Ludzie Odrodzenia. — Poznań: PWN, 1958. — T.III. — 260 s.
7. AGAD, LL, rkps 4, k.12-14, rkps. N22, k.564-566.
8. Baczkowski Krz. Zjazd Wiedeński 1515. Geneza, przebieg i znaczenie. — W.: PWN, 1975. — 262 s.
9. Dogiel M. Codex diplomaticus Regni Poloniae et Magni Ducatus Lithuaniae. — Wilno: Drukarnia Pijarów, 1758. — T.1. — 623 s.
10. Cuspinianus J. Diarium de Congressu Maximiliani et trium regum. — Vienne, 1717. — 41 s.
11. Pociecha Wł. Panowanie Zygmunta Starego (1506-1548) w świetle źródeł. — Kraków: Krakowska Spółka Wydawnicza, 1923. — 32 s.
12. Biblioteka Czartoryskich. Rkps.31 nr. 105.
13. Biblioteka Czartoryskich. Rkps.3 nr108.
14. Bogucka M. Bona Sforza. — W.: PIW, 1989. — 331 s.
15. Bogucka M. Dawna Polska. Narodziny, rozkwit, upadek. — W.: PWN, 1987. — 479 s.
16. Liske X. Studia z dziejów wieku XVI. — Poznań: Księgarnia J.K. Zupańskiego, 1867. — 324 s.
17. Kolankowski L. Polska Jagiellonów. Dzieje polityczne. — W.: Wyd. Nakładem Bibl. Dziel Naukowych, 1936. — 374 s.
18. Bobrzyński M. Dzieje Polski w zarysie. — Kraków: Wyd. „Gebethner i Wolff”, 1890. — T.II. — 387 s.

19. Smółucha Janusz. Papiestwo a Polska w latach 1484-1526. Kontakty dyplomatyczne na tle zagrożenia tureckiego. — Kraków: Towarzystwo Naukowe „SOCIETAS VISTULANA”, 1999. — 247 s.
20. Andics H. Kobiety Habsburgów // przełożył J. Serczyk. — Wrocław, Warszawa, Kraków : Wyd. Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1991. — 399 s.

Zvyagina O. M. Features of the Polish-Hungarian relations on the background of increasing political influence of the Habsburgs monarchy in Central and Eastern Europe in 1507-1515.

The purpose of this article is to examine the specificity of the Polish-Hungarian relations and in the period 1507-1515 against the background of increasing political influence of the Austrian Habsburg's imperial dynasty in Central and Eastern Europe and their striving for power in the Czech and Hungary. The specific features of relations within the Jagiellonian dynasty. Demonstrated multilayer and ambiguity of the diplomacy and diversity of the relations between the dynasties of the Jagiellonians and the Habsburgs in the beginning of XVI century. Through the characteristics of international relations in Central and Eastern Europe analyze the mechanisms of creating a political balance in the region during this period.

Key words: Kingdom of Poland, Jagiellonians, Habsburgs, foreign policy, diplomacy, the First Congress of Vienna.

Звягина А. М. Особенности польско-венгерских отношений на фоне усиления политического влияния Габсбургов в Центрально-Восточной Европе в 1507-1515 гг.

Целью этой статьи является рассмотрение польско-венгерских отношений и их специфики в период 1507-1515 гг. на фоне усиления политического влияния австрийской императорской династии Габсбургов в Центрально-Восточной Европе и их претензий на власть в Чехии и Венгрии. Проанализированы особенности отношений внутри династии Ягеллонов. Продемонстрирована многослойность и неоднозначность дипломатии и многообразие связей между династиями Ягеллонов и Габсбургов в начале XVI в. На их основе обозначены особенности международных отношений в Центрально-Восточной Европе и механизмы поиска равновесия в регионе в указанный период.

Ключевые слова: Королевство Польское, Ягеллоны, Габсбурги, внешняя политика, дипломатия, Первый Венский конгресс.